

4. Смірнова О. В. Організаційно-правове та психологічне забезпечення гендерної рівності в діяльності органів внутрішніх справ України та правоохоронних органів зарубіжних країн. *Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. Психологія.* 2014. Т. 19, вип. 2 (32). С. 298–306.

5. Бендас Т. В. Гендерная психология. СПб. : Питер, 2006. 431 с.

Отримано 01.03.2019

УДК 159.9.3

Світлана Вячеславівна ХАРЧЕНКО,

професор кафедри педагогіки та психології

факультету № 3 (підрозділів поліції превентивної діяльності)

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат психологічних наук, доцент;

<https://orcid.org/0000-0002-5149-7892>

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЗДІБНОСТЕЙ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Акцентовано проблему негативної динаміки розвитку здібностей соціального інтелекту у поліцейських на етапі професійного становлення. Наведені можливі ресурси збереження та розвитку здібностей соціального інтелекту у поліцейських.

Для поліцейських спілкування є інструментом виконання функціональних обов'язків та виступає основним засобом реалізації всіх сторін правоохоронної діяльності. У ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію» безпосередньо закріплене положення «...діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб...» та конкретизовано в Наказах МВС України від 09.11.2016 № 1179 «Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських», 19.12.2017 № 1044 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України», 07.07.2017 № 575 «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні» та інших нормативних документах.

Ефективній взаємодії поліцейського з населенням, правопорушниками, колегами, стосункам «підлеглий»-«керівник» тощо сприяє розвинутий соціальний інтелект, який забезпечує отримання та ефективну обробку максимуму інформації про поведінку людей, розуміння мови невербального

спілкування, формулювання швидкого й обґрунтованого уявлення про суб'єктів спілкування, успішне прогнозування їх реакції в певних умовах тощо та виконує важливі регуляторні функції в діяльності суб'єкту.

Як слушно зазначено І. В. Васильєвим та П. Є. Григор'євою, для працівників поліції, діяльність яких пов'язана з розслідуванням злочинів (карний розшук, відділи по боротьбі з незаконним обігом наркотиків, економічними злочинами тощо), особливо важливими виявляються здатність прогнозувати наслідки вчинків людей і здатність розуміти логіку розвитку ситуації. У ситуаціях допиту підозрюваних, обвинувачених, опитування свідків пріоритетне значення має здатність виявляти істотні смисли вербальних повідомлень з урахуванням контексту ситуації. Найбільший внесок у забезпечення ефективності службової діяльності керівників поліції вносять здатність правильно оцінювати стан людей за їх невербальною поведінкою та здатність аналізувати міжособистісні ситуації в динаміці [1].

В той же час виявлено, що у осіб у віці середньої дорослості спостерігається більш низький рівень розвитку здібностей соціального інтелекту, ніж у більш молодших за віком [3, 4].

Загалом зі збільшенням стажу служби поліцейського на керівній посаді відбувається підвищення показників соціального інтелекту, але з ростом ефективності спостерігається парадоксальне зниження його параметрів [1]. Авторами виявлено прямий зв'язок між збільшенням стажу і зростанням здатності розуміти логіку розвитку ситуації і прогнозувати поведінку людей в цих умовах. Однак здатність розпізнавати емоційний стан і настрої по невербальному поведінкою керівників підрозділами поліції знижується [1].

Отже, актуальним постає питання про збереження та розвиток здібностей соціального інтелекту у працівників правоохоронних органів. На нашу думку, ресурсами розвитку здібностей соціального інтелекту у поліцейських є:

1) Заходи щодо профілактики емоційного вигорання та професійної деформації у працівників поліції. Низький рівень зацікавленості правоохоронців в розумінні емоцій, мотивів, поведінки в цілому суб'єктів своєї професійної діяльності та оточуючих в цілому як прояв емоційного вигорання та домінування при соціальному пізнанні стереотипів як прояв професійної деформації призводить к регресу в розвитку здібностей соціального інтелекту поліцейських.

2) Підвищення загальнокультурного рівня поліцейських. Соціальний інтелект та його окремі здібності в дорослому віці досить тісно пов'язані з вербальним розвитком та понятійним мисленням.

3) Використання методів артпідходу при психологічному розвантаженні та сприянні формуванню хобі у працівників поліції. Відомі дані про позитивний вплив класичної музики та художньої творчості для

збереження інтелектуального потенціалу в дорослому віці. Значний позитивний вплив читання художньої літератури, особливо романів.

4) Проведення соціально-психологічного тренінгу соціального інтелекту поліцейського. Нами був запропонований репертуар вправ та ігор соціально-психологічного тренінгу, який можливо варіювати в роботі тренера за потребами та умовами проведення [5]. Наголосимо на необхідності включати в соціально-психологічний тренінг розвиток наступних складових соціального інтелекту:

– адекватно сприймати емоційні реакції та вербальну експресію партнерів в процесі ділового спілкуванні;

– висловлюватися зрозуміло для різних за своїми індивідуальними властивостями осіб;

– використовувати ефективні емоційні засоби для впливу на суб'єктів професійної діяльності в процесі ділового спілкуванні;

– правильно розуміти мотиви оточуючих, свій вплив на розгортання ситуації взаємодії та корегувати поведінку з метою більш ефективного вирішення професійних завдань;

– ефективно передбачати розвиток комунікативної ситуації;

– розвинення здібностей отримувати та надавати зворотній зв'язок.

5) Формування культури використання мобільного телефону та засобів електронного зв'язку. Відомо, що при використанні мобільного телефону істотно звужується коло уваги [див. напр., 6], тому для більш ефективного досягнення завдань при діловому спілкуванні поліцейському необхідно уникати спілкування мобільним телефоном та перевірки повідомлень, які надходять на електронні засоби зв'язку.

Список бібліографічних посилань

1. Васильева И. В., Григорьев П. Е. Особенности социального интеллекта руководителей органов внутренних дел. *Известия Уральского федерального университета. Серия 1. Проблемы образования, науки и культуры*. 2018. Т. 24, № 3 (177). С. 99–105. URL: <http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/62673/1/iurp-2018-177-12.pdf> (дата звернення: 25.02.2019).

2. Компенолле Т. Мозг освобожденный. Как предотвратить перегрузки и использовать свой потенциал на полную мощь. М.: Альпина Бизнес Букс, 2018. 575 с.

3. Мамедова Ю. Э., Быченкова А. А. Возрастная динамика развития общего и социального интеллекта. *Новый университет*. 2013. № 10/31. С. 103–108.

4. Харченко С. В. Порівняльний аналіз соціального інтелекту працівників міліції на різних етапах професійного становлення // Становлення особистості професіонала: перспективи та розвиток : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 лют. 2010 р.) / МВС України, Одес. держ. ун-т внутр. справ. Одеса, 2010. С. 377–379.

5. Харченко С. В. Змістовні складові програми та основні техніки соціально-психологічного тренінгу соціального інтелекту поліцейського. *Право і Безпека*. 2017. № 4 (67). С. 211–216.

Отримано 27.02.2019

